

Homoki Gyula

ÚTKERESÉS EGY ÁTMENETI IDŐSZAKBAN – TAPASZTALATOK SKÓCIÁBÓL

Szégyen, nem szégyen, amikor először vetődött fel annak lehetősége, hogy Skóciában tölthetek el egy teljes tanulmányi évet, valójában nem is a büszke protestáns múlt és John Knox képe töltött el izgalommal, hanem a híresen gyönyörű skót táj: a lankás hegyvidékek, az örökké zöldellő ormok, a megigéző lochok festői szépsége vagy a jellegzetes várak és váromok misztikus látképe. A vágyódás képei után aztán el kezdett felsejleni a skót történelem egy-egy vázsonra vitt epizódja, amelyek még erőteljesebben felkorbácsolták bennem a már egyébként is örvénylő kíváncsiságot, Mel Gibson arca *A rettenthetetlen*-ben vagy *Az idegen* című sorozat tizennyolcadik századi rendíthetetlen skót szabadságharcosai mind-mind valamiféle kezdetleges kötődést és egyre mélyülő szimpátiát indítottak el a skót nép iránt. Aztán később rájöttem, hogy valamilyen szinten a magyar szív könnyen otthon tudja magát érezni a skótok között, hiszen évszázadokra visszamenő múltjuk kísérteties hasonlóságot mutat sajátunkéval. „Nec Tamen Consumebatur”, hirdeti a Skót Egyház égő csipkebokrot ábrázoló címere, utalva ezzel mindazokra a tiportatásokra, az ezer és egy gyújtogatási kísérletre, amelyekkel a hatalmasok, az erősebbek, a létszámfölényben lévők próbálták felemészteni az Isten jelenlétébe kapaszkodó ösöket. És égett bizony sokszor a fa, az ágak recsegték és ropogtak, de a csipkebokor meg nem emésztetett (vö. 2Móz 3,2) – ha parázs alatt is, de a láng tovább rejtőzött. Nos, valahogy ezzel az akkor még csak sejthető szeretettel indultam utamra, hogy a 2017-2018-as tanévben a Magyarországi Református Egyház Zsinati Ösztöndíjának segítségével egy évet töltsék el az Edinburgh-i Egyetem nagyhírű teológiai fakultásán, vagy ahogy ott mondják: a New College-ban.

A teológia falai már messziről presztízst és tekintélyt parancsoltak, igazából a belső udvar is állandóan egyfajta kétellyel tölti el az arra té-

vedőt, aki könnyen úgy érezheti magát, hogy valamilyen megmagyarázhatatlan oknál fogva hirtelen dimenziót ugrott, és Rowling Roxfortjának egyik eldugott kis szögletében találta magát. A külső csín mind-mind valami sejtelmes és mélyen a múltba tekintő élménnyel ajándékozott meg első alkalommal is, John Knox álló szobra pedig még inkább egyértelművé kívánta tenni az arra járóknak, hogy ők bizony presbiteriánus talajra léptek. Akkor és ott nem tudtam eldönteni, hogy ez fenyegetés akart-e lenni, vagy pusztán a tizenhatodik század mementójaként tornyosul felém a jókora alak. Azonban valami – itthonról már jól ismert – protestáns komolysággal léptem át az első napon a teológia küszöbét. Napokon belül pedig a teljes zavaradottság érzéstömege szakadt a nyakamba. Még föl se érkeztem akasztani a szögre a kint tapasztalt „knoxos” élményemet, amikor bent az eligazító héten bejelentették számunkra, hogy az itt végzett hallgatók nagy százaléka bizony hamar talál magának munkalehetőségeket az akadémiai iparban – a számokra már nem emlékszem, de igazán lenyűgöző hatást válthattak ki. Majd büszkén hirdették, hogy az Egyesült Királyság összes többi teológiai fakultása közül ők (még akkor nem tudtam kimondani, hogy „mi”) nyerték el a nemi egyenlőség kiváló megvalósításáért az aktuális díjat. Aztán ismertették az „academic market” (akadémiai piac) jelenlegi farkastörvényeit, és már csoportokba szervezve körbe is vezettek az épületben.

Megdöbbenésemre a könyvtár hatalmas olvasóterme igazán gazdag intellektuális utazásra csábított: közel kétszázötven ezer kötettel büszkélkedtek nekünk. Majd levezettek a „szentélybe”, ahol a reggeli áhítatokat tartják általában, de amely állandó jelleggel nyitva van az iskola diákjai számára. Igazából nem tudom, hogy az egész csoport befért-e a kicsiny, első emeleti, dohos szagtól terhes szobába, ahová csak egy csöppnyi ablakon keresztül szűrődött be valamennyi fény. Ez volt a második nagy kontraszt, amit átéltem, és nem értettem: roppant hatalmas könyvtár, aprócska imaszoba – valamit sejtetett abból az aránytalanságból, amely jellemezte New College-t. Aztán, többek között, a szociális és esélyegyenlőségi bizottság diákképviselőjének választására tereltek át bennünket. A jelöltek közül a rövid ismertető alkalmával lesbikus és új-pogány meggyőződést valló delikvensnek is felszólaltak, és a jelenlévők örömmel nyugtázták, hogy valószínűleg nekik kell képviselni az iskola kisebbségeit, így megválasztásuk hamar megtörtént. Nem létező lányos zavaromban aztán tisztulni látszott a kép. Kis érdeklődés és utánajárás után megtudtam, hogy a teológiai fakultás valójában semmiben nem tér el (nem is térhet el) az egyetem összes többi fakultásától, így teológiai meggyőződéstől, hitbéli háttértől vagy bármely felekezethez való kötődéstől függetlenül bárki számára nyitott lehetőség, hogy teológiával vagy vallástudománnyal foglalkozzon. Jóllehet a Skót Egyház lelkészképző szakja is itt található, de elenyésző számú diák található ezeken a képzéseken. „Hiányzik Patak” – azt hiszem, ekkor fogalmazódott meg bennem először ez a sóhaj. Így már a John Knox szobor mérges arcát is jobban értettem.

Az egyházi élettől elszakadt, vagy attól igen erősen távolodó teológiai fakultás gondolatával akkor és ott nem igazán tudtam mit kezdeni. Természetesen, később sokkal árnyaltabb kép bontakozott ki előttem: rengeteg kedves és érdeklődő agnosztikus, ate-

ista vagy új-pogány diákkal beszélgettem, katolikussal és protestánszal egyaránt, és érdekes volt magunkat egyfajta úton lévő társaságnak látni, akik kölcsönös beszélgetések és az – ismét csak Roxfortot idéző – ebédli hallban szürcsölgetett kávé mellett annyi közös dolgot felfedezhettünk a másokban, amihez nekünk is közünk volt: a kételetől kezdve a hiten átmenően egészen a bizonytalanságig bármit. Így a tanév második felében már kifejezetten örültem a másfajta közegnek: új perspektívákat, új szemléleteket ismertem meg, olyan embereket, akik teljesen más indíttatásból foglalkoznak a teológia tudományával, de mégis az érdeklődésen túlmenően, szoros értelemben vett egyházi elköteleződéstől függetlenül keresik és kutatják, hogy mi mondanivalója van a kereszténységnek a transzcendens erőkről ebben a világban. Igazából kihívás is volt másféle emberekkel beszélgetni, hiszen korábbi külföldi tanulmányaim akár Prágában, akár Kampenben mind-mind egy belső, egyházi körhöz hűséges körbe vezettek be, akikkel fél szavakból is megérthettük egymást. Ennek hiányában nagyobb energiákat kellett megmozgatni annak érdekében, hogy a saját magunk által használt szókészletek kényelmes mezejéről új vidékeken, közösen kezdjünk a nagy „valami” keresésébe. Természetesen nem szeretném túlidealizálni a képet. Ugyanis az itt szerzett megannyi pozitív élményen túl még inkább meggyőződésemmé vált, hogy a teológiai oktatás és művelés elsődleges színterének az egyháznak kell lennie, egyébiránt ugyanis az öncélúság és az elefántcsonttoronyba visszavonultság veszélyei fenyegetik a teológiát.

A kint töltött első hónapban úgy gondoltam, hogy istentiszleteti kalandozásokba kezdek: így néhány neoprotestáns kiségyház vasárnap délelőtti alkalmának meglátogatására vettem rá magam. Azonban csakhamar felhevült a vérem, amikor az egyébként felszínes és gyakorlati életvezető motivációs beszédként ható prédikációban a közönséget különféle, számomra kényelmetlen interaktivitásra akarta rábírnai a lelkipásztor, vagy amikor a színpad hirtelen felnyílásával elénk tárult a keresztelőmedence, és a megkeresztelendő felnőtteket tapsal kellett biztatni a nagy alámerülésre. A kis bizonyosságtételekben érdekes volt hallani, hogy szinte mindegyikük valamilyen történelmi egyház csalódott és valami igazán Isten-közeli élményre szomjas tagjai készülnek a tapsvihár közepette immár *tényleg* az Úrhoz tartozni. Nem kellett sokat gondolkodnom, hogy maradjak-e. Így leltem otthonra a Skót Egyház egyik lakóhelyemhez közeli gyülekezetében, ahol valójában mind a liturgia, mind pedig a gyülekezet összetétele igencsak ismerősnek hatott. A javában ősz hajú korosztály, az ismert angolszász dicséretes és az orgonajáték mind hozzájárultak ahhoz, hogy tudjam, itt semmi extravagáns meglepetésre nem kell számítanom. És mégis. Az ott töltött hónapok alatt ugyanis rájöttem arra, hogy ez az egyház ismerős, és mégis tele van ismeretlen vonásokkal. Az istentisztelet kezdőmomentuma ugyanis mindig a körülöttünk ülők személyes üdvözlése volt, amely már alkalmat teremtett arra, hogy ne csak látásból ismerjük meg azokat, akik hétről hétre mellettünk ülnek a padokban, hanem legalább névről is. A Szentírás megérkezését a gyülekezet felállva fogadta, de a következő percekben már a könnyed – nem félek a laza szót sem használni – lelkipásztor igazán oldott hangulatban vezette tovább a liturgiát, a prédikáció pedig egyszerre mély tartalmú és mégis megmosolyogtató viccekkel, anekdotákkal volt fűszerezve.

Leglenyűgözőbb azonban mégsem a komolyság és a könnyedség effajta értékelhető keveréke volt, hanem a gyülekezet tettekkészsége, amelyet a szűkebb lakókörnyezetért hozott megannyi szociális segítség formájában tudtak kifejezésre juttatni. Heti több tonna élelmet gyűjtöttek össze és osztottak szét a rászorulóknak. A vasárnapi istentisztelet pedig nem tizenegykor vette szűk értelemben véve kezdetét, hanem már reggel kilenckor, amikor néhány önkéntes reggelit készített a hajléktalanok számára. Ez pedig csak a jéghegy csúcsa, amelybe beleláltam, és saját magam is részese lehettem.

A Skót Egyház éves zsinatán való részvételem pedig még inkább mélyítette bennem azt az addigra már körvonalazódó meggyőződést, hogy a huszonegyedik század második évtizedében az egyháznak új utakon kell elindulnia, hogyha a Krisztus ügyét komolyan akarja venni. Új utakra és új formákra van szükség, hogy megszólítsuk az embert. A régi kereteket nem szabad kidobni, viszont a gyülekezet egésze, tágabb értelemben véve az egyház egésze a lehető legmagasabb fokú rugalmasságot és kreativitást kell, hogy tanúsítsa, ha rá akar lenni a mai ember gondolatához, szívéhez, testi-lelki lényéhez való útra, és azon elindulva az Istenhez fordulás vagy inkább az Isten emberhez való fordulásának üzenetét tolmácsolni kívánja számára. Számomra a Skót Egyház példa ebben az útkeresésben. Bővebb formában már beszámoltam egyszer a zsinaton szerzett tapasztalatokról,¹ de az ott átélt közös gondolkodás, mindenfajta személyeskedéstől mentes és a közös ügy érdekében a másik gondolatait meghallgatni szándékozó légkör irigylésre méltó módon tanúsította, hogy ez az útkeresés mindenki közös ügye. Nem a moderátor, a különböző zsinati bizottságok vagy azok vezetői voltak azok, akik kész döntések elé állították a hétszáz fős hallgatóságot, hanem tiszteletteljes módon bárki számára nyitott volt a lehetőség, hogy az ügyes-bajos dolgoktól kezdve az egyház életét az elkövetkezendő tíz évben meghatározó főbb irányvonalakig mindenről elmondja véleményét. Természetesen az egyes tárgyalások hosszúra nyúlt órái halványítani látszanak ennek idilli képét, azonban mégis felemelő érzés volt megtapasztalni, hogy az egyház nem kevés számú döntéshozók magánügye, vagy ilyen-olyan érdekek mentén mozgó tanácsstagok magánjátéka, hanem ugyanúgy egy eldugott kis felföldi falu delegált presbitere is legalább annyira a magáénak érezheti. Átmeneti és napról napra változó időket élünk – ezt a zsinat is többször hangsúlyozta. Ebben a félelemtől és bizonytalanságtól terhes időszakban pedig a Lélekre figyelő közösségre van szükség, hogy *együtt* keressük az evangélium útját az emberhez. Ezt az egymás szavára és a Lélek mozgására nyitott közösséget, azt gondolom, soha nem fogom tudni elfelejteni.

Rengeteg élmény, benyomás és tapasztalat maradt még bennem kimondatlanul, azonban ez a röpké év elegendő volt arra, hogy hónapok múltán otthonomnak tudjam nevezni Edinburgh-ot, hogy életre szóló barátságokat kössek tajvani, kínai, ghánai vagy nigériai diákokkal, és arról is tudomást szerezzek, hogy a skótok még mindig szívesebben látnák a svéd vagy horvát csapatot nyerni a labdarúgó világbajnokságon, mint az angolokat.

¹ <http://reformatus.hu/mutat/15215/>